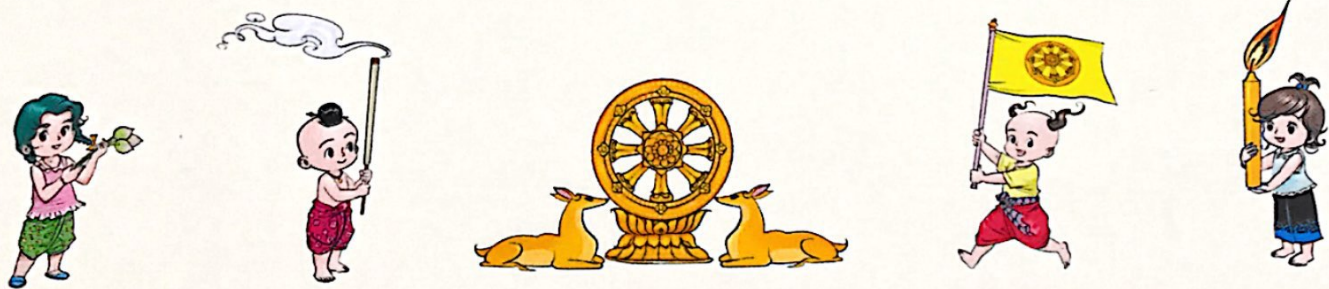

ข้อควรระวังในการใช้สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา Guidance for the Use of Buddhist Symbols

คำปรารภ

พระพุทธศาสนา มีความสัมพันธ์กับรากฐานของสังคมไทย สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา จึงเปรียบเสมือนตัวแทนของพระพุทธศาสนา ซึ่งพุทธศาสนิกชนให้ความเคารพนับถือ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ตลอดจนสร้างขวัญและกำลังใจให้กับตนเองและครอบครัว

อย่างไรก็ดี ปัจจุบันนี้ ปรากฏว่ามีการนำสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา มาใช้อย่างไม่เหมาะสมด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือเพื่อประโยชน์เชิงพาณิชย์ กระทรวงวัฒนธรรม ในฐานะหน่วยงานที่มีภารกิจในด้านการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา จึงได้จัดพิมพ์หนังสือ “ข้อควรระวังในการใช้สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา” เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ตลอดจนเป็นแนวทางให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ปัญหาการใช้สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา

กระทรวงวัฒนธรรม หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้ จะทำให้เกิดความตระหนักถึงคุณค่าของสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา อันจะนำไปสู่การใช้สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาอย่างเหมาะสม

(นายนิพิฐwitz อินทรสมบัติ)

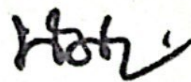
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม

Preface

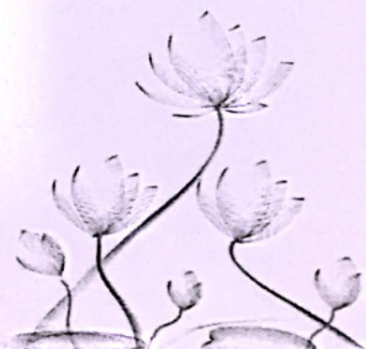
Buddhism is a significant foundation of Thai society. Buddhist symbols represent Buddhism and are respected and adopted by Buddhist people as guidelines for their good livings, as well as morale devices for themselves and their families.

Nevertheless, at present, inappropriate usage of Buddhist symbols either unintentionally or for commercial purposes frequently occurs. The Ministry of Culture, as an organization with a mission to foster Buddhism, therefore publishes the book entitled, "Guidance for the Use of Buddhist Symbols" to provide correct understanding and guidelines for concerned organizations to deal with problems of Buddhist symbols usage.

It is our hope that this book will raise awareness among the general public the value of Buddhist symbolism and bring about decent applications of Buddhist symbols.

(Nipit Intarasombut)
Minister of Culture

คำนำ

กระทรวงวัฒนธรรม ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาการนำสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาไปใช้อย่างไม่เหมาะสม จึงได้จัดตั้ง “คณะทำงานจัดทำคู่มือแนวทางในการใช้สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาเชิงพาณิชย์” โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมเป็นคณะทำงาน ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย กระทรวงการต่างประเทศ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก เพื่อพิจารณาจัดทำคู่มือเพื่อเป็นแนวทางในการใช้สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาอย่างเหมาะสม

กระทรวงวัฒนธรรม ขอกราบขอบพระคุณ พระมหากษัตริย์ ปรมาธิบดี ประธานคณะทำงาน ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการจัดทำหนังสือ “ข้อควรระวังในการใช้สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา” และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้ จะเป็นส่วนหนึ่งของการร่วมแก้ปัญหาการใช้สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาอย่างไม่เหมาะสม อันจะนำไปสู่การรักษาคุณค่าของสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่สืบไป

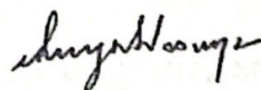
(นายสมชาย เลียงหลาย)

ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม

Foreword

The Ministry of Culture realizes the importance of the problems arising from inappropriate usage of Buddhist symbols and has therefore established the Working Committee to publish guidelines and manuals for the use of Buddhist symbols in commercial purposes.

The Ministry of Culture would like to pay respect and express our deep gratitude to Venerable Phra Mahahansa Thammahaso, Chairperson of the Working Committee, as well as everyone who has contributed to the successful publication of the book "Guidance for the Use of Buddhist Symbols". We hope that this book will contribute as part of the cooperative effort to resolve problems of inappropriate use of Buddhist symbols which will further lead to the upholding of Buddhist symbol values.

(Somchai Seanglai)

Permanent Secretary for Culture

บทนำ

ประเทศไทยในฐานะเป็นประเทศหนึ่งที่นับถือพระพุทธศาสนาแบบเถรวาท และได้ยอมรับนับถือมาเป็นระยะเวลา ๗๐๐ กว่าปีมาแล้ว ถึงกระนั้น เมื่อกล่าวถึงพระพุทธศาสนาโดยภาพรวมมีลักษณะเด่นหลายประการ เช่น เป็นศาสนาแห่งการตรัสรู้ เป็นศาสนาแห่งปัญญา เป็นศาสนาแห่งเหตุผล เป็นศาสนาที่กล่าวถึงอนัตตา เป็นศาสนาที่พัฒนาอย่างสมดุล เป็นศาสนาแห่งประชาธิปไตย และเป็นศาสนาแห่งสันติภาพ นอกจากนี้พระพุทธศาสนายังจัดเป็นหนึ่งในสถาบันหลักทั้งสามของประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วยสถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ จะเห็นว่า ในสังคมไทย พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานและแบบแผนทางศีลธรรมและจริยธรรม ในการกำหนดมาตรฐานทางสังคมตลอดถึงวิถีชีวิตครอบครัว อีกทั้งยังเป็นรากฐานแห่งจารีตประเพณีและวัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้ วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยตั้งแต่เกิด จนถึงตาย หรือ ประเพณีต่าง ๆ เช่น ประเพณีสงกรานต์ และประเพณีลอยกระทง จึงมีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง

ด้วยเหตุที่ชาวไทยซึ่งอาศัยอยู่ในประเทศไทยและต่างประเทศ ได้อาศัยพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการดำเนินชีวิต อีกทั้งพึ่งพาอาศัยพระพุทธศาสนาเป็นหลักการและแนวทางในการดำเนินชีวิตเพื่อให้มีความสุขทางจิตใจมากยิ่งขึ้น จึงทำให้คนไทยมีการแสดงออกต่อการเคารพนับถือพระพุทธศาสนาในมิติที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “การนำสัญลักษณ์ทาง

พระพุทธศาสนา" มาเป็นเครื่องมือในการสร้างขวัญ กำลังใจให้แก่ตนเอง และครอบครัว เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในสิ่งที่ตนเองต้องการ

อย่างไรก็ดี การแสดงออกซึ่งความเคารพดังกล่าว หากเป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องและเหมาะสม อาจจะไม่ก่อให้เกิดการตั้งคำถามต่อการแสดงออกในสัญลักษณ์ดังกล่าว

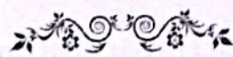
แต่ประเด็นที่ทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์อย่างยิ่งในปัจจุบันนี้ก็คือ การแสดงออกหรือการนำสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาที่ตนเองหรือประชาชนในสังคมไทยเคารพมาใช้ในเชิงพาณิชย์ หรือประยุกต์ใช้ในทิศทางที่ไม่เหมาะสม ฉะนั้น จึงทำให้เกิดคำถามว่า "การใช้สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา" ที่พึงประสงค์ควรจะเป็นไปในลักษณะใด หรือเราไม่ควรจะนำสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนามาใช้กับสินค้าประเภทใด

การตอบคำถามในประเด็นดังกล่าว จะก่อให้เกิดผลในเชิงบวกต่อการนำพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจแก่คนไทยในประเทศและต่างประเทศ รวมไปถึงชาวต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยและที่อยู่นอกต่างประเทศ

สภาพปัญหา

จากกระแสโลกาภิวัตน์ และสภาพสังคมปัจจุบันที่มีค่านิยมในวัตถุมากขึ้น มีการแข่งขันกันทุกรูปแบบสูงขึ้น เพื่อให้ได้มาซึ่งฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า สูงกว่า ทำให้คนในสังคมต่างก็แสวงหาวัตถุให้ได้มาก ยากที่จะสนใจผลกระทบที่จะเกิดแก่จิตใจอันเป็นผลกระทบในทางสังคม ดังนั้น การที่จะใช้สัญลักษณ์ต่างๆ ไม่เว้นแม้แต่สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา มาแสวงหาประโยชน์ ก็จะมีเพิ่มมากขึ้น โดยมีเหตุผลที่แตกต่างกันไป เช่น เพื่อยกย่องพระพุทธศาสนาโดยใช้เป็นสัญลักษณ์ของสินค้า เพื่อประกาศสัญลักษณ์ของประเทศไทย หรือเพื่อให้คนไทยไม่ลืมพระพุทธศาสนา แต่เนื่องจากการนำเอาสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนามาเป็นตราสินค้าหรือประดับสถานที่ที่คนไทยหรือคนทั่วไปเห็นว่าเป็นการดูหมิ่นเหยียดหยาม เช่น รองเท้า ถุงเท้า กางเกง เสื้อ เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ร้านค้า สถานบันเทิง สถานเริงรมย์ รวมทั้งมีการเผยแพร่ทางสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโทรทัศน์ และสื่ออินเทอร์เน็ต ทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ ทำให้มีผลกระทบในด้านจิตใจต่อผู้นับถือพระพุทธศาสนาทั่วไป

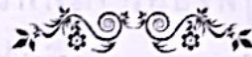
สาเหตุของการใช้สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาในทางที่ไม่เหมาะสม

เมื่อวิเคราะห์ในเบื้องต้นต่อกรณีที่ผู้นับถือพระพุทธศาสนา ได้นำสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในรูปแบบและวิธีการที่ไม่เหมาะสมในสถานการณ์ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ อาจเกิดจากสาเหตุที่สำคัญดังต่อไปนี้

๑. ขาดความเข้าใจคุณค่าที่แท้จริงเกี่ยวกับสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา กล่าวคือ ผู้ที่เกี่ยวข้องไม่เข้าใจ หรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ว่าการแสดงออกดังกล่าวต่อสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาเป็นการยกย่องหรือดูหมิ่นเหยียดหยาม เพราะแบ่งแยกไม่ถูกว่าควรจะมีท่าที หรือการแสดงออกในทางที่ถูกต้องและเหมาะสมอย่างไร
๒. เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้า โดยเห็นว่า หากนำสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาเป็นตราสินค้าจะทำให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่สินค้าอันจะทำให้สินค้านั้นดี และสร้างผลกำไรได้มากยิ่งขึ้น
๓. เพื่อสร้างการยอมรับและนับถือจากลูกค้า จะเห็นว่า เจ้าของกิจการบางแห่งประเมินว่า หากใช้ตราสินค้าที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาจะทำให้ลูกค้าที่เป็นพุทธศาสนิกชนยอมรับและนับถือตราสินค้ามากยิ่งขึ้น ซึ่งจะทำให้เจ้าของสินค้าได้รับมุมมองในเชิงบวกจากลูกค้า ว่าเป็นการ

ประกาศยกย่องพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมไทย โดยอาศัยสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา

๔. เพื่อดูถูกและเหยียดหยามพระพุทธศาสนา เนื่องจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ซึ่งไม่ได้เป็นพุทธศาสนิกชน พยายามที่จะทำลายความชอบธรรมและความน่าเชื่อถือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับศาสนา โดยคิดว่าจะทำให้คุณค่าของพระพุทธศาสนาด้อยลง อันจะทำให้มีผู้เคารพและนับถือลดจำนวนลงด้วย

ผลกระทบต่อการนำสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนามาใช้ในเชิงพาณิชย์

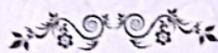
จากการวิเคราะห์การนำสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนามาใช้ในเชิงพาณิชย์ในรูปแบบต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ ได้ทำให้เกิดผลกระทบในหลายมิติด้วยกัน กล่าวคือ

๑. ผลกระทบในเชิงสังคมวิทยา หากนำไปเป็นเครื่องหมายการค้าหรือประดับไว้ที่วัดหรือสถานที่ที่ไม่สมควร จะทำให้ผู้นับถือพระพุทธศาสนาโกรธแค้น จึงขังผู้ที่นำเอาสัญลักษณ์มาเป็นเครื่องหมายการค้า หรือประดับสถานที่ ผลสุดท้ายโลกของผู้นับถือศาสนาต่างกันก็จะเกิดความหวาดระแวงกัน ทำร้ายกัน

๒. ผลกระทบในเชิงจิตวิทยา เมื่อมองในมิติของความรู้สึก การนำสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาไปใช้กับอบายมุข สิ่งมอมเมา หรือสิ่งลามก อาจทำให้ผู้ที่ไม่เข้าใจพระพุทธศาสนาและสังคมไทยคิดว่าพระพุทธศาสนาหรือสังคมไทยมีแต่สิ่งเลวร้าย เกือบกมลัวไปด้วยอบายมุข สิ่งมอมเมา หรือสิ่งลามกต่าง ๆ

๓. ผลกระทบในเชิงจริยศาสตร์ เมื่อมองในมิตินี้ จะพบว่า การแสดงออกหรือการใช้สัญลักษณ์ในทางที่ไม่เหมาะสม

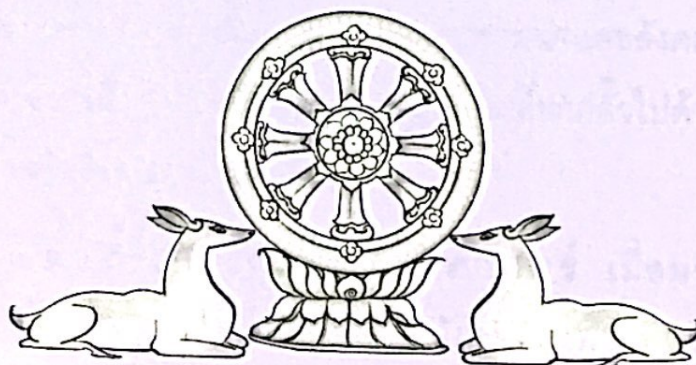
ต่อพระพุทธศาสนาจะส่งผล
ต่อโลกทัศน์ และนำไปสู่การ
แสดงออกที่ขาดการเคารพ
ให้เกียรติ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ชาวต่างชาติจะไม่สามารถแยกแยะ
ได้ว่า ควรจะแสดงออกต่อพระพุทธรูป
อย่างไร และทำไมจึงต้องแสดงออก
ในลักษณะต่าง ๆ สุดท้ายแล้ว
บุคคลเหล่านี้จะไม่สามารถเข้าถึง
และเข้าใจเจตนารมณ์ที่แท้จริงของ
สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาได้

สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา

๑. ความหมาย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ให้ความหมายของ “สัญลักษณ์” ไว้ว่า สิ่งที่กำหนดนิยามกันขึ้นเพื่อให้ใช้ความหมายแทนอีกสิ่งหนึ่ง เช่น ตัวหนังสือเป็นสัญลักษณ์แทนเสียงพูด ถึงกระนั้น เมื่อกล่าวถึงสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาในมิตินี้ ย่อมมีนัยที่ครอบคลุมถึงสิ่งที่กำหนดนิยามว่าเป็นเครื่องหมายสื่อแทนพระพุทธศาสนา เช่น พระพุทธรูป พระนามพระพุทธเจ้า เครื่องหมายธรรมจักร รูปกวางหมอบ ภาษาที่เป็นพุทธพจน์ พระสงฆ์ หรือ สัญลักษณ์ของพระสงฆ์ เช่น อัฐบริขารของพระสงฆ์ ตลอดจนโบสถ์ วิหาร เจดีย์ทางพระพุทธศาสนา

๒. ประเภท

สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา แบ่งเป็น ๔ ประเภท คือ

(๑) ศาสนธรรม หมายถึง ข้อความที่เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น พุทธพจน์ เถรภาษิต^๑ เถรีภาษิต^๒ ทั้งที่เป็นอักษรไทย และอักษรต่างประเทศ

(๒) ศาสนบุคคล หมายถึง พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระพุทธรูปปางต่าง ๆ หรือส่วนใด ส่วนหนึ่งของพระพุทธรูป พระนามของพระพุทธเจ้า และพระสงฆ์สาวก พระเถระ พระเถรี ตลอดจนพระภิกษุสามเณรทั่วไป

(๓) ศาสนวัตถุ หมายถึง วัตถุทางพระพุทธศาสนาซึ่งเกี่ยวข้องกับอาคาร สถานที่ เช่น เจดีย์ โบสถ์ วิหาร

(๔) ศาสนพิธี หมายถึง พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การกราบ การไหว้ การตั้งโต๊ะหมู่บูชา การทอดกฐิน และทอดผ้าป่า

๓. คุณค่าและความสำคัญ

สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนามีคุณค่าทางจิตใจต่อพุทธศาสนิกชนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้นับถือพระพุทธศาสนา ถือว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นรัตนอันประเสริฐที่มีคุณค่ากว่า

^๑ ถ้อยคำ (ภาษิต) ของพระเถระในสมัยพุทธกาลได้กล่าวเอาไว้ในพระสูตรต่างๆ รวมถึงสุภาษิตของพระเถระบางรูปได้กล่าว คำสุภาษิตไว้ให้ศึกษาเล่าเรียนกันต่อมา เช่น สุภาษิตข้อที่ว่า “มตตณฺณตา สทา สาธุ = ความรู้จักประมาณเป็นผลดีเสมอ” เป็นเถรภาษิตของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส วัดบวรนิเวศวิหาร

^๒ ถ้อยคำ (ภาษิต) ที่ภิกษุณีกล่าวไว้ในพระสูตรต่างๆ เช่น นางปชาบดีโคตมี และนางกสิโคตมี

เพชรนิลจินดาแก้วแหวนเงินทอง
ใด ๆ (เว้นแต่ผู้ที่เพียงกล่าวอ้างว่า
ตนเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนา
แต่ศรัทธาไม่คงที่เท่านั้น) เพราะ
วัตถุ เช่น เพชรนิลจินดาจะให้
ความสุขได้เฉพาะในปัจจุบันชาติและ
สามารถทำให้เจ้าของปลื้มใจได้
ชั่วขณะเท่านั้น จิตรลักเอาไปได้ แต่
รัตนาคือ พระพุทธรัตนะ พระธรรม
รัตนะ และพระสังฆรัตนะ เป็นสิ่ง
ประเสริฐที่สามารถทำให้ผู้ที่เคารพ

นับถือและปฏิบัติตามประสบันตีสุขทั้งในปัจจุบันชาติและในอนาคตชาติ
ถึงไม่สามารถทำให้หมดกิเลส พ้นทุกข์ได้ในปัจจุบันชาติ แต่ก็สามารถให้
เป็นवासนาบารมีเพื่อพ้นจากทุกข์ได้ในภายหน้า

สำหรับสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา ถือว่าเป็นเครื่องหมาย
สื่อแทนพระพุทธศาสนา หากผู้ใดนำเอาสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา
อย่างใดอย่างหนึ่งมาแสวงหาผลประโยชน์ หรือคล้ายกับไม่ให้ความเคารพ
ยำเกรง ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนา ก็จะเกิดความสังเวชสลดใจ และเกิด
ความโกรธแค้นชิงชัง ดังนั้น การนำเอาสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนามาใช้
จะต้องเกี่ยวข้องกับด้านดี หรือด้านบวกเท่านั้น

เมื่อกล่าวถึงคุณค่าและความสำคัญของสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา สามารถจำแนกประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

(๑) เป็นเครื่องมือในการสร้างศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชน จะเห็นว่า พระพุทธรูปเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญเนื่องจากเป็นองค์แทนของพระพุทธเจ้า ซึ่งศิลปินได้พยายามที่จะสะท้อนสัญลักษณ์ของความสะอาด สงบ และสว่างของพระพุทธเจ้าออกมาให้เห็นเป็นรูปธรรม ฉะนั้น เมื่อใดก็ตามที่พุทธศาสนิกชนซึ่งจะมีความทุกข์หรือไม่ก็ตาม ได้มีโอกาสกราบไหว้บูชาพระพุทธรูปหรือภาพวาดจะสามารถรับรู้ และสัมผัสคุณค่าดังกล่าวทางจิตใจ อันจะทำให้ความศรัทธาต่อพระรัตนตรัยมั่นคงมากยิ่งขึ้น

(๒) เป็นเครื่องมือในการสร้างแรงจูงใจในการประกอบกุศลธรรม เนื่องจากพระพุทธรูปเป็นสัญลักษณ์ที่ถือได้ว่าเป็นองค์แทนของพระพุทธเจ้า ฉะนั้น จุดเด่นประการหนึ่งของพระพุทธเจ้าคือ การที่พระองค์ทรงเป็นมนุษย์ และให้ความสำคัญกับมนุษย์ว่า “มนุษย์ที่ฝึกตนดีแล้ว เป็นผู้ประเสริฐที่สุด” พระองค์จึงเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับมนุษย์ในการสร้างแรงจูงใจเพื่อที่จะพัฒนาตนเองให้ก้าวไปสู่ความพ้นทุกข์ดังที่พระองค์เคยเป็นต้นแบบดังกล่าว

(๓) เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจของพุทธศาสนิกชน จะเห็นว่า พระพุทธรูปในฐานะที่เป็นพระเครื่องนั้น สามารถเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของพุทธศาสนิกชน โดยมีการพกพระเครื่องติดตัว หรืออัญเชิญไว้

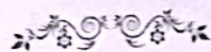
ในยานพาหนะเพื่อเป็นสิริมงคล ตลอดจนเป็นเครื่องมือในการสร้างกำลังใจ และความมุ่งมั่นต่อการดำเนินชีวิตและการทำงาน อย่างไรก็ดี เมื่อใดก็ตามที่พุทธศาสนิกชนมีใจที่เข้มแข็งเพียงพอแล้ว เขาก็จะสามารถข้ามพ้น และพัฒนาใจของตัวเองไปสู่การร่วมเป็นหนึ่งในพระรัตนตรัย สุดท้ายแล้วที่พึงภายนอกจะไม่มีความจำเป็นอีกต่อไป

(๔) เป็นสื่อธรรมที่สะท้อนประวัติและความเป็นมาของพระพุทธศาสนา จะเห็นว่า สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาได้สะท้อนให้เห็นถึงบริบทของพระพุทธศาสนาในยุคต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ ในด้านต่าง ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์ และรัฐศาสตร์

(๕) เป็นสื่อที่สะท้อนศิลปะและวัฒนธรรมของประชาชนในชาติ จะเห็นว่า สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา เช่น พระพุทธรูป โบสถ์ ศาลา และกุฏิ เป็นสื่อที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของประชาชนในสังคมต่าง ๆ เช่น ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ที่มีเอกลักษณ์และจุดเด่นในด้านวัฒนธรรม ศิลปกรรม และจิตรกรรมต่างกัน ซึ่งวัฒนธรรมและศิลปะดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงความงดงามของจิตใจที่ซ่อนอยู่ภายใน

(๖) เป็นเครื่องมือในการขัดเกลาจิตใจของประชาชนให้เข้าถึงธรรมะอย่างแท้จริง จะเห็นว่า ศาสนพิธีและศาสนธรรม เป็นเครื่องมือสำคัญในการหล่อหลอม และพัฒนาคุณค่าทางจิตใจให้งดงาม และเป็นสุขมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศาสนพิธีจะเป็นเครื่องมือในการน้อมนำจิตใจของผู้ปฏิบัติให้เข้าถึงและเข้าใจคุณค่าของธรรมะมากยิ่งขึ้น

(๗) เป็นเครื่องมือในการพัฒนาระเบียบ วินัย และสร้างความสามัคคีของพุทธศาสนิกชน ในประเด็นนี้ หลักศาสนพิธีจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาพุทธศาสนิกชนให้รู้จักระเบียบ ขั้นตอน และแนวทางในการปฏิบัติตนต่อพระรัตนตรัย อันจะนำไปสู่การปฏิบัติทางกาย วาจา และใจอย่างประสานสอดคล้องและสามัคคีกันมากยิ่งขึ้น

สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา ที่ไม่ควรนำมาใช้ในเชิงพาณิชย์

เนื่องจากการนำเอาภาพสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา
ออกเผยแพร่ทางสื่อต่าง ๆ ในทางที่ไม่เหมาะสม เช่น การวางสัญลักษณ์
ทางพระพุทธศาสนาไว้ในที่ที่ไม่เหมาะสมในลักษณะประดับสถานที่ ได้แก่
บริเวณทางเท้า บริเวณสนามหญ้า เป็นที่วางไม้เท้า ที่แขวนเสื้อ ที่แขวนหมวก
การนำเอาสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาไปดัดแปลงผสมผสานกับศิลปะ
ลัทธิศาสนาอื่น เช่น ภาพหรือรูปปั้นคล้ายพระพุทธรูป การนำเอาภาพ
พระพุทธรูปในลักษณะต่าง ๆ เช่น เตะพุทบอล เขี้ยวบโลก ถืออาวรุ
สวมเสื้อผ้า สวมแว่นตา ใส่หมวก สวมรองเท้า ออกเผยแพร่ทางสื่อต่าง ๆ
การใช้เป็นเครื่องประดับตกแต่งอาคารสถานที่ ใช้เป็นป้ายบอกทิศทาง
ป้ายชื่อ ป้ายโฆษณา สร้างเป็นเศียรพระพุทธรูป ด้วยวัตถุติดไฟเพื่อ
จำหน่าย ตลอดจนการเผยแพร่ภาพที่มีชาวต่างประเทศ หรือคนไทยขึ้นไป
ขี่คอพระพุทธรูป รูปปั้นทางพระพุทธศาสนา หรือถาวรวัตถุ ศิลปวัตถุทาง
พระพุทธศาสนา ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ดังนั้น จึงเห็นสมควรเสนอแนะ
สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาที่ไม่ควรนำมาใช้ในเชิงพาณิชย์ ดังต่อไปนี้

(๑) พระพุทธรูปปางต่าง ๆ

(๒) พุทธพจน์ เถรภาษิต และเถรีภาษิต

(๓) พระสงฆ์ ภาพถ่าย ภาพวาด
สิ่งประดิษฐ์คล้ายพระสงฆ์ บริหารของพระสงฆ์
เช่น ไตรจีวร และบาตร

(๔) การแต่งกายเลียนแบบพระสงฆ์
หรืออ้างตัวเองว่าเป็นพระสงฆ์ในบทบาทยนตร์
ที่ไม่เหมาะสม อันจะทำให้ประชาชนขาดความ
เคารพและเลื่อมใสในพระสงฆ์ หรือทำให้
ประชาชนทั่วไปมองพระสงฆ์ในเชิงลบ หรือเข้าใจ
ผิดต่อวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ เช่น การวิ่งหนีผี หรือ
การเล่นตลกไปกหาจนขาดสมณสาธูป

(๕) โบสถ์ วิหาร เจดีย์ทางพระพุทธ
ศาสนา

(๖) ธรรมจักรและธงฉัพพรรณรังสี

สถานที่ที่ไม่ควรนำสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนามาใช้ในเชิงพาณิชย์

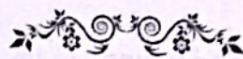
สถานที่ที่ไม่ควรนำสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนามาใช้ คือ สถานที่ที่ทำให้คุณค่าและความสำคัญของสิ่งที่เกี่ยวข้องหรือสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาลดคุณค่าหรือเสื่อมค่าลงไป เช่น

(๑) โรงงาน และร้านจำหน่ายแอลกอฮอล์ วัดภูมีนเมา ยาพิษ ยาเสพติด อาวุธ หรือสิ่งคล้ายอาวุธ

(๒) ร้านอาหาร โรงภาพยนตร์ โรงละคร สถานบันเทิง สถานเริงรมย์ และสถานบริการที่เป็นสัญลักษณ์ทางกามารมณ์

(๓) โรงฆ่าสัตว์ และบ่อนการพนันทุกชนิด

(๔) ห้องน้ำ และห้องสุขา

ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ควรนำสัญลักษณ์ ทางพระพุทธศาสนามาใช้ในเชิงพาณิชย์

ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ควรนำสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนามาใช้ คือ ผลิตภัณฑ์ที่ทำให้คุณค่าและความสำคัญของสิ่งที่เกี่ยวข้องหรือสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาลดคุณค่าหรือเสื่อมค่าลงไป เช่น

- (๑) เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ วัตถุเมิ่นเมา ยาพิษ และอาวุธ
- (๒) เสื้อ กางเกง ชุดชั้นใน ถุงเท้า รองเท้า เครื่องสุขภัณฑ์ในห้องน้ำ และห้องสุขา
- (๓) แก้วน้ำ และเตียงนอน

สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่ไม่ควรนำสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา มาใช้ในเชิงพาณิชย์

สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ควรนำสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนามาใช้ คือ สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ทำให้คุณค่าและความสำคัญของสิ่งที่เกี่ยวข้องหรือสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา ลดคุณค่า หรือเสื่อมค่าลงไป เช่น

- (๑) สื่อที่เกี่ยวข้องกับการโฆษณา หรือประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับอาวุธ
- (๒) สื่อที่เกี่ยวข้องกับการโฆษณา หรือประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสถานเริงรมย์ สถานบันเทิง หรือ สิ่งยั่วยุทางกามารมณ์ทุกชนิด
- (๓) สื่อที่เกี่ยวข้องกับการโฆษณา หรือประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับยาพิษ
- (๔) สื่อที่เกี่ยวข้องกับการโฆษณา หรือประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสุรา หรือของมึนเมา
- (๕) สื่อที่เกี่ยวข้องกับการโฆษณา หรือประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับเครื่องสำอาง กางเกง ชุดชั้นใน ถุงเท้า รองเท้า แก้ว อี ห้องนอน และเครื่องสุขภัณฑ์ในห้องน้ำ

มาตรการคุ้มครองศาสนาในกฎหมายของไทย

พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พุทธศักราช ๒๔๙๙ แห่งราชอาณาจักรไทย ได้ประกาศใช้บังคับประมวลกฎหมายอาญา โดยบัญญัติการคุ้มครองและการลงโทษความผิดเกี่ยวกับศาสนา ดังต่อไปนี้

(๑) การกระทำอันเป็นการเหยียดหยามต่อวัดหรือสถานที่อันเป็นที่เคารพในทางศาสนา

มาตรา ๒๐๖ บัญญัติไว้ว่า “ผู้ใดกระทำความผิดใด ๆ แก้วัดหรือสถานที่อันเป็นที่เคารพในทางศาสนาของหมู่ชนใด อันเป็นการเหยียดหยามศาสนานั้น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงเจ็ดปี หรือปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงหนึ่งหมื่นสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” ดังนั้น ผู้ใดก็ตามที่เจตนากระทำการอันเป็นการเหยียดหยามศาสนา ต่อวัดหรือสถานที่อันเป็นที่เคารพในศาสนา ย่อมมีความผิดตามมาตรา

(๒) การกระทำอันก่อให้เกิดความวุ่นวายในที่ประชุมศาสนิกชน

มาตรา ๒๐๗ บัญญัติไว้ว่า “ผู้ใดก่อให้เกิดการวุ่นวายขึ้นในที่ประชุมศาสนิกชนเวลาประชุมกัน นมัสการ หรือกระทำพิธีกรรมตามศาสนาใด ๆ โดยชอบด้วยกฎหมาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี

หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” ดังนั้น ผู้ใดเจตนากระทำการอันก่อให้เกิดความวุ่นวายในที่ประชุม หรือขณะประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ย่อมมีความผิดตามประมวลกฎหมายนี้

(๓) การแต่งกายหรือการใช้เครื่องหมายในทางศาสนาที่แสดงว่าตนเป็นนักบวชในศาสนาโดยมิชอบ

มาตรา ๒๐๘ บัญญัติไว้ว่า “ผู้ใดแต่งกายหรือใช้เครื่องหมาย ที่แสดงว่าตนเองเป็นภิกษุ สามเณร นักพรตหรือนักบวชในศาสนาใดโดยมิชอบ เพื่อให้บุคคลอื่นเชื่อว่าตนเป็นบุคคลเช่นนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” ดังนั้น ผู้ใดมีเจตนาแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่ทำให้ผู้อื่นเข้าใจว่าตนเป็นนักบวชในศาสนาใดโดยมิชอบ ย่อมมีความผิดตามประมวลกฎหมายมาตรานี้

ข้อเสนอแนะ

ในการแก้ปัญหาการนำเอาสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนามาใช้ในเชิงพาณิชย์ ให้ดูถึงเจตนาของผู้นำมาใช้เป็นสำคัญ เพราะวัตถุประสงค์ของผู้นำมาใช้มีความแตกต่างกัน หากนำมาใช้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่สื่อถึงวัตถุเครื่องสักการบูชา เช่น รูป เทียน ผู้ใช้อาจมองว่า ใช้เป็นสื่อ โดยไม่ต้องอธิบายถึงคุณค่าหรือใช้กับอะไรอย่างไร และใช้เป็นเครื่องหมายการค้าแล้วจะทำให้เกิดสับสนคลั่งทั้งแก่ผู้จำหน่ายและผู้รับไปบูชาพระหรือประกอบมงคลพิธีต่าง ๆ แต่หากมีผู้นำมาใช้เป็นตราสินค้าที่ขัดต่อหลักการทางพระพุทธศาสนาก็จะทำให้เกิดความเสื่อมเสียและมีผลกระทบต่อจิตใจของผู้นับถือพระพุทธศาสนา ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ ที่จะต้องช่วยกันสอดส่องดูแล พร้อมทั้งให้คำแนะนำแก่ผู้รู้เท่าไม่ถึงการณ์ที่นำเอาสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาไปใช้ ว่าจะมีผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาอย่างไร พร้อมทั้งจัดพิมพ์เอกสารเผยแพร่แก่คนไทยและนักท่องเที่ยวในประเทศไทย ตลอดจน การเผยแพร่ในต่างประเทศเป็นภาษาต่าง ๆ เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น ภาษาเกาหลี พร้อมกับนำเสนอข้อเสนอนี้เพื่อให้ครอบคลุมกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะต่อนักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไป

(๑) สิ่งที่เราควรกระทำต่อศาสนธรรม คือ ศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมที่ศึกษาไว้ ยึดหลักคุณสมบัติของอุบาสก ๕ ประการ ไม่ควรเชื่อโดยไม่มีเหตุผล ให้ยึดหลักกฎแห่งกรรม ให้เชื่อหลักการมากกว่าเชื่อบุคคล

หากพบอักษรที่เป็นภาษาพุทธพจน์ ก็ไม่ควรเดินข้ามหรือเหยียบย่ำ ซึ่งเป็น
การแสดงความไม่เคารพ

(๒) สิ่งไม่ควรกระทำต่อวัด พระสงฆ์ สามเณร และศาสนวัตถุ
เช่น การหยุดรอให้พระสงฆ์เดินผ่านไปก่อนในขณะที่เดินสวนทางกัน การนั่ง
ในที่ต่ำกว่าพระสงฆ์

(๓) สิ่งที่ต้องกระทำต่อวัด พระสงฆ์ สามเณร และศาสนวัตถุ
เช่น การถอดรองเท้าก่อนเข้าไปในอุโบสถ

(๔) สิ่งที่ไม่ควรกระทำต่อวัด พระสงฆ์ สามเณร และศาสนวัตถุ
เช่น การถ่ายภาพพระสงฆ์ในขณะที่ท่านไม่ได้ระวางตัว และอยู่ในอาการ
ที่ไม่สำรวม

(๕) สิ่งที่ไม่ควรกระทำต่อวัด พระสงฆ์ สามเณร และศาสนวัตถุ
เช่น การปิ่นปายขึ้นไปบนพระพุทธรูป การแต่งกายไม่สุภาพเข้าไปในบริเวณวัด
การที่สตรีสัมผัสร่างกายพระสงฆ์ การกอดจูบกันในวัด การดื่มสุราของ
มีนเมา และการเล่นการพนัน

(๖) การแสดงความเคารพสูงสุด คือ การประนมมือ (อัญชลี)
การไหว้ (วันทา) การกราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ (อภิวาท)
เป็นสัญลักษณ์ด้านศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนาจนกลายมาเป็น
วัฒนธรรมไทย ดังนั้น ขอให้ผู้นับถือพระพุทธศาสนาและคนไทยทุกคน
ได้ตระหนักและกระทำให้ถูกต้อง เพื่อรักษาเอกลักษณ์นี้ไว้ตลอดไป

(๗) ไม่ควรนำดอกไม้ธูปเทียนไปจัดตั้งโต๊ะหมู่บูชาหรือสิ่งที่คล้ายโต๊ะหมู่บูชาเพื่อประกอบพิธีกรรมอื่น ๆ นอกจากพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

(๘) ไม่ควรนำโต๊ะหมู่บูชามาตั้งรองรับวัตถุมงคล เช่น สุรายาเสพติด หรือนำโต๊ะหมู่บูชาเป็นที่นั่ง สำหรับบุคคลหรือทำเก้าอี้นั่งคล้ายโต๊ะหมู่บูชา ตลอดจนนำโต๊ะหมู่บูชามาประกอบพิธีกรรม เช่น วางสัญลักษณ์ของศาสนาอื่น เพราะอาจทำให้เกิดความสับสน

(๙) ไม่ควรนำพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ไปใช้กับพิธีกรรมทางศาสนาอื่น และไม่ควรนำพิธีกรรมที่ปฏิบัติในศาสนาอื่นมาใช้ประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

(๑๐) ไม่ควรประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยนำพิธีกรรมอื่น ๆ เช่น พิธีบวงสรวงเทวดา พิธีบูชาญญ ของศาสนาพราหมณ์ พิธีถือผีของผู้เชื่อผี พิธีมิสซาของศาสนาคริสต์ เป็นต้น มาประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

๒. ข้อเสนอแนะต่อนักธุรกิจและผู้ประกอบการ

(๑) ไม่ควรนำมาใช้กับผลิตภัณฑ์ที่ต้องสัมผัสร่างกาย เช่น เครื่องนุ่งห่ม ผ้ากันเปื้อน ยกเว้นกรณีการห้อยพระ หรือกรณีอื่นที่มีจุดประสงค์เพื่อความเป็นสิริมงคล หรือด้วยความเคารพ

(๒) ไม่ควรนำมาใช้กับสุรา ของมีนเมา อาวุธประหัตประหาร การตกแต่งในสถานที่ที่อาจเกิดกิจกรรมที่ไม่สำรวม (ห้องน้ำ ร้านนวด) และสถานเริงรมย์เนื่องจากขัดกับปรัชญาทางพระพุทธศาสนา

(๓) ไม่ควรวางไว้ในที่ต่ำ

(๔) ไม่ควรประดิษฐานในที่สาธารณะในลักษณะสิ่งประดับ
เว้นแต่จะได้รับการจัดวางในลักษณะที่ให้ความเคารพ

๓. ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานรัฐบาล

(๑) ควรจะสนับสนุนและส่งเสริมกฎหมายที่ว่าด้วยการ
ปกป้องและคุ้มครองพระพุทธศาสนา เพื่อให้มีผลบังคับใช้ในทางปฏิบัติ
และเป็นกรอบในการดำเนินการของพุทธศาสนิกชน

(๒) ควรที่จะใช้สื่อของรัฐหรือสื่ออื่น ๆ หรือให้บุคลากร
ในหน่วยงานของรัฐที่มีอยู่ทั่วโลกได้ร่วมมือกันในการนำเสนอ และชี้แนะทำที่
ที่ถูกต้องต่อการแสดงออกหรือการใช้สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาในทาง
ที่เหมาะสมในเหตุการณ์หรือสถานการณ์ต่าง ๆ

๔. ข้อเสนอแนะต่อวัดไทยในต่างประเทศ

(๑) วัดไทยควรมีบทบาทสำคัญในการชี้แนะ หรือเป็นช่องทาง
ในการให้ความรู้ และข้อมูลที่ต้องการและเหมาะสมต่อพุทธศาสนิกชน หรือ
กลุ่มบุคคลอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการนำสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา
มาใช้ในเชิงพาณิชย์

(๒) วัดไทยควรมีบทบาทสำคัญในการให้ข้อมูลที่ถูกต้องและ
เหมาะสมแก่ชาวไทยที่อยู่ในประเทศต่าง ๆ ซึ่งจะมีผลต่อการเป็นแบบอย่าง
ที่ดีในการอนุรักษ์ และนำเสนอภาพในเชิงบวกต่อชาวต่างชาติ

๕. ข้อเสนอแนะต่อร้านอาหารไทยในต่างประเทศ

(๑) ร้านอาหารไทยควรที่จะเป็นแบบอย่าง และเป็นช่องทางในการนำเสนอข้อมูลในเชิงบวก อันจะทำให้ชาวต่างชาติได้เข้าใจ และได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง

(๒) ร้านอาหารไทยควรมีคู่มือสำหรับการปฏิบัติต่อพระพุทธรูปในมิติต่าง ๆ เช่น ศาสนธรรม ศาสนบุคคล ศาสนพิธี ศาสนวัตถุ และศาสนสถาน อันจะมีผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมของชาวต่างชาติที่จะเดินทางมาเมืองไทย หรือแม้ไม่ได้มาก็ตาม

สรุป

การใช้สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาเชิงพาณิชย์ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศมีความไม่เหมาะสมในหลายด้านด้วยกัน กล่าวคือ การนำรูปลักษณะของพระพุทธรูปมาเป็นส่วนหนึ่งของตัวสินค้า หรือใช้ในการประชาสัมพันธ์สินค้า การนำภาพพระพุทธรูปมาเป็นส่วนหนึ่งของตราสินค้าของผู้ประกอบการ การนำพระพุทธรูปหรือเศียรพระพุทธรูปมาประดับตกแต่งในสถานบริการ ตลอดจน การนำพระพุทธรูปมาเป็นส่วนหนึ่งของงาน อย่างไรก็ตาม การแสดงออกในลักษณะดังกล่าว ได้นำไปสู่ผลกระทบในหลายด้าน เช่น ผู้นับถือพระพุทธศาสนาเกิดความโกรธแค้น

จึงขึงผู้ที่นำเอาสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนามาเป็นเครื่องหมายการค้า หรือประดับสถานที่ ผลสุดท้ายโลกของผู้นับถือศาสนาต่างกันก็จะเกิดความ หวาดระแวงกัน ทำร้ายกัน และเมื่อมองในมิติของความรู้สึก อาจทำให้ผู้ที่ไม่เข้าใจพระพุทธศาสนาและสังคมไทยคิดว่าพระพุทธศาสนาหรือสังคม ไทยมีแต่สิ่งเลวร้าย หรือมอมเมากับสิ่งลามกต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การแสดงออกหรือการใช้สัญลักษณ์ในทางที่ไม่เหมาะสมต่อพระพุทธ ศาสนาจะส่งผลต่อโลกทัศน์ และนำไปสู่การแสดงออกที่ขาดการเคารพ ให้เกียรติ อันจะนำไปสู่การไม่สามารถเข้าถึง และเข้าใจเจตนารมณ์ที่แท้จริง ของสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา

ฉะนั้น หากมีกรณีละเมิดด้วยการดูหมิ่นเหยียดหยามพระพุทธ ศาสนาเกิดขึ้นแล้ว หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องควรตรวจสอบดูว่า เป็นการ กระทำของบริษัทห้างร้านหรือบุคคลใด ใครเป็นผู้ผลิตสินค้า ใครเป็นเจ้าของ และใครเป็นผู้จำหน่าย ทั้งนี้ หน่วยงานราชการ และพุทธศาสนิกชน ทั้งใน ประเทศไทยและต่างประเทศ จะต้องร่วมแรงร่วมใจกันปกป้องคุ้มครอง พระพุทธศาสนาไม่ให้ถูกลบหลู่ ดูหมิ่น และจะต้องดำเนินมาตรการที่รวดเร็ว เหมาะสมเพื่อหยุดยั้งมิให้มีการใช้สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาเพื่อ ประโยชน์เชิงพาณิชย์โดยเด็ดขาด

**Guidance for
the Use of Buddhist Symbols**

Preamble

Theravada Buddhism has been practiced and revered in Thailand for more than 700 years. Buddhism as a whole possesses distinctive features: it is a religion of enlightenment, of wisdom, of rationality, of selflessness (anatta), of balanced development, of democracy, and of peace. Buddhism forms one of the three main institutions of Thailand: Nation, religion and monarchy. In Thai society, Buddhism is a foundation and model for morality and ethics. It determines social standards including the structure of family life, and is a basis for tradition and culture. Consequently, Thai culture along with the lifestyle of the Thai people, from birth to death, and numerous traditions such as the Songkran and Loy Krathong festivals, are profoundly connected to Buddhism.

Thai people, both in Thailand and abroad, have great faith in Buddhism and rely on it for spiritual guidance, as a teaching that leads to a happy life. One way in which Thai people express their respect to Buddhism is by using Buddhist symbols and icons to generate blessings and inner strength for themselves and their families, and to achieve success in their life.

The appropriate expression of such respect does not cause questions or concern. The issue at present, however, that is causing concern and criticism is the use of Buddhist symbols for commercial purposes or in unsuitable ways. The questions have therefore been raised which circumstances are appropriate for the use of Buddhist symbols and whether such symbols should be used for commercial purposes at all.

The answer to these questions should have a positive effect on the spiritual life of Thai people, both at home and abroad, and also benefit people of other nationalities, both those living in Thailand and elsewhere.

The Problem

Due to globalization and the current rise in materialism, people compete for economic advantages and seek increased material wealth. They tend to neglect the spiritual and social effects of this state of affairs. In today's world, symbols, including Buddhist symbols, are used for different reasons. Buddhist symbols are used to honor Buddhism, even in commercial contexts, to display the symbols of Thailand, or to remind Thais of Buddhism. But there are negative consequences when Buddhist symbols are used for commercial brands or as decoration in improper, impolite or offensive ways, intentionally or unintentionally, for example in the sale of shoes, socks, pants, shirts, and alcoholic drinks, at shops, entertainment places, and recreational places, as well as dissemination through multimedia, i.e. publications, television, and the internet.

Causes for Improper Use of Buddhist Symbols

The causes for the improper use of Buddhist symbols are as follows:

1. Lack of understanding concerning the true value of Buddhist symbols. People may be ignorant of whether their use of Buddhist symbols is respectful or offensive, because they are not aware of how to properly conduct themselves in relation to such symbols.
2. To add more value to commodities by thinking that if they attach Buddhist symbols to their commodities, this will bring about luck, better sales, and steeper profits.
3. To be accepted and esteemed by customers. Some sales persons estimate that their goods will be better recognized and appreciated by Buddhists if Buddhist symbols are used. Customers may view the sales persons who use Buddhist symbols in a positive light as people who honor Buddhism and Thai culture.
4. To deliberately offend Buddhism. Some individuals or groups who are non-Buddhists make efforts to destroy the integrity and reliability of Buddhism by discrediting it, hoping this leads to the decrease in numbers of faithful Buddhists.

Impacts from the Use of Buddhist Symbols for Commercial Purposes

Based on an assessment from the past until now, the impacts arising from the use of Buddhist symbols for commercial purposes are as follows:

1. Social impact: Buddhists are angry at the instigators when Buddhist symbols are used improperly for commercial brands or decorations. As result, members of different religions are more suspicious of each other and there are more quarrels.

2. Psychological impact: the use of Buddhist symbols for immoral or vulgar purposes causes people who do not understand Buddhism or Thai society to think that Buddhism and Thai society are corrupt and perverse.

3. Ethical impact: such improper use of Buddhist symbols affects people's worldview and leads to a lack of respect and honor. In particular, foreigners cannot discriminate how to properly treat a Buddha image and generally don't know how to express themselves in relation to Buddhist symbols. Ultimately they are incapable of understanding the true intention and value of Buddhist symbols.

Buddhist Symbolism

1. Definition

According to the dictionary of the Royal Academy (© B.E. 2542), the word “symbol” is defined as “something conventionally assigned as a representation of another thing.” For example, a transcribed book is a representation of a spoken discourse. In the context of Buddhism, symbols act as a representation of Buddhist ideals and virtues. These symbols include Buddha images, epithets of the Buddha, the Wheel of the Dhamma, the crouching deer, the Buddha’s teachings, symbols for the Sangha such as the eight requisites, and even the buildings like the ordination hall, viharas and stupas.

2. Classification

Buddhist symbols can be classified into 4 types:

1) Buddhist teachings (sasana-dhamma): the sayings and teachings of the Buddha, of the leading male Buddhist disciples (thera), and of the leading female Buddhist disciples (theri), both in Thai and in foreign alphabets.

2) Buddhist individuals (sasana-puggala) : this includes the Buddha, Buddha images of different postures or any parts

of the Buddha image, epithets of the Buddha, and Buddhist disciples, including the leading male and female disciples, as well as monks, nuns and novices.

3) Buddhist buildings & places (sasana-vatthu): for example, chedis, main temples, and viharas.

4) Buddhist ceremonies and customs (sasana-pithi): for example, bowing, paying respect, setting altar tables, and robe presentation ceremonies (Kathina and Phapa).

3. Values and Significance

Buddhist symbols are of great benefit to Buddhists. Buddhists (except those who are only Buddhist in name) believe that the Buddha, the Dhamma, and the Sangha are jewels more precious than any material jewels or wealth. Precious objects such as gems produce happiness only in the present life; they offer only temporary joy and can be stolen by thieves. The Triple Gem (Buddha, Dhamma and Sangha), however, is sublime and conducive to happiness both in this life and the life after. Although some people cannot get rid of all defilements in this lifetime, they can accumulate virtue and perfect themselves in the future.

Buddhist symbols are considered symbolic representations of Buddhism. If someone uses them for material purposes or

shows them disrespect, Buddhists are likely to be disappointed and upset. Therefore, Buddhist symbols should be used in wholesome and positive ways.

There are several important features to the value and significance of Buddhist symbols:

1) They increase the faith of Buddhists: because Buddha images represent the Buddha, artists attempt to capture and give expression to the purity, peace and radiance of the Buddha in material form. Thus, in times of trouble or not, when Buddhists have the opportunity to pay their respects to Buddha images, they experience and recollect these qualities, and their confidence in the Triple Gem increases.

2) They help to develop wholesome qualities: since Buddha images represent the historical Buddha, they remind people of his outstanding attribute of being a human being and his teaching that "a well-trained person is a supreme person". The Buddha serves as an inspiring example for human beings to develop and improve themselves and to transcend suffering.

3) They act as a spiritual anchor: Buddha images as amulets can be a spiritual refuge for Buddhists when carrying them on the body or placing them in vehicles. They can act as auspicious and encouraging devices in the life and work of

Buddhists. However, when Buddhists are spiritually mature, they bring the Triple Gem within. In the end, these external refuges are no longer necessary.

4) They act as historical markers of Buddhism: Buddhist symbols reflect the role of Buddhism in various time periods, including the Sukhothai, Lopburi, Ayutthaya, Thonburi and Rattanakosin eras, influencing history, social sciences and politics.

5) They are a medium for art and culture: Buddhist symbols such as Buddha images, main temples, Dhamma halls, and living quarters for monks represent the cultural heritage and way of life for people from different regions in Thailand, including those of the North, the central region, the Northeast, and the South. Each region possesses its own unique and distinctive points of culture, art and sculpture, which reveal the beauty inherent in the people of these regions.

6) They help in the realization of truth (Dhamma): Buddhist ceremonies and religious observances refine and enhance the mind and bring about happiness. Furthermore, Buddhist ceremony leads Buddhists to realize and increasingly value the Dhamma.

7) They foster discipline and harmony: Buddhist ceremonies help Buddhists to be aware of rules and regulations, stages of spiritual practice, and a proper relationship to the Triple Gem, leading to harmonious and integrated actions through body, speech and mind.

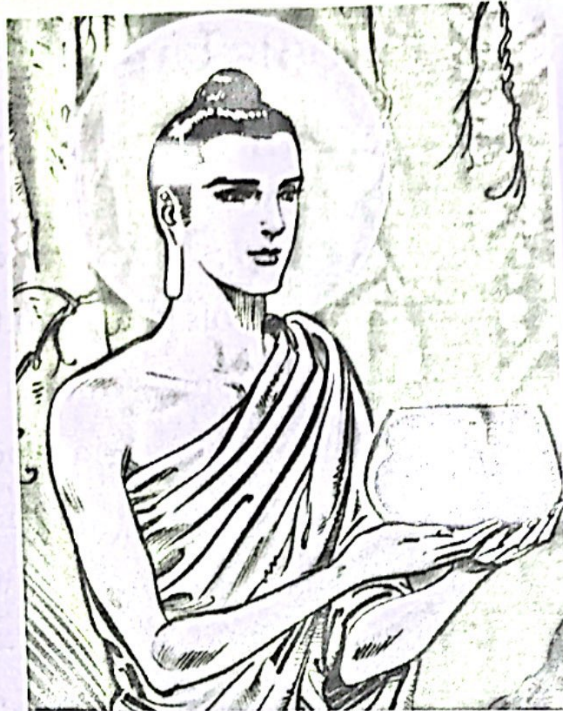

Buddhist Symbols Unsuitable for Commercial Purposes

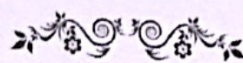
There are many examples that one can see in the electronic media of Buddhist symbols being used improperly in different contexts. These include using symbols as decorations on sidewalks and gardens, using them as a place for hanging walking-sticks, coats, and hats, using them in combination with artistic works from other faiths-for example by mimicking a Buddha image, portraying a Buddha image in various ways, such as kicking a football, treading the globe, holding a weapon, wearing clothes and eyeglasses, or wearing a hat and shoes. They are sometimes used as decorations, as direction signs, signboards, and ads, or the head of the Buddha is used as a candle. Occasionally one sees pictures of people climbing on the neck of a Buddha image. Therefore, several recommendations have been made concerning the improper use of Buddhist symbols for commercial purposes. The following items are considered unsuitable in such an improper context:

- 1) Buddha images, in all postures
- 2) Quotations of the Buddha and his famous male and female disciples

- 3) Photographs, drawings and images of monks and nuns; monks' accessories such as the set of three robes (ticivara) and alms-bowl
- 4) Acting or behaving like monks in movies in a way that is unsuitable and will lead the audience to have disrespect and to lose faith, or will generate a negative image of the Sangha and cause misunderstanding of the Sangha's observances, such as monks running away from ghosts or engaging in pranks
- 5) Buddhist temples, viharas and chedis
- 6) The Wheel of Dhamma and the Buddhist flag

Places Unsuitable for Buddhist Symbols to be used for Commercial Purposes

Places unsuitable for the use of Buddhist symbols are places where such use would reduce the value and significance of such symbols. Such places include:

- 1) Factories that produce and shops that sell alcohol, intoxicants, poison, addictive drugs, weapons or things that resemble weapons
- 2) Restaurants, cinemas, theaters, recreation halls, entertainment spots, and places that cater to sexual engagement
- 3) Slaughter houses and casinos
- 4) Bathrooms and toilets

Commercial Goods that should not Use Buddhist Symbols

Products should not be associated with Buddhist symbols if this would reduce the value and significance of such symbols. This includes:

- 1) Alcoholic beverages, intoxicants, poisons and weapons
- 2) Shirts, trousers, underwear, socks, shoes, and sanitary products
- 3) Chairs and beds

Publications and Electronic Media for which it is Unsuitable to Use Buddhist Symbols for Commercial Purposes

Publications and electronic tools unsuitable for the use of Buddhist symbols are those that reduce the value and significance of such symbols. This includes publications and other forms of media advertising and promoting the following items:

- 1) Weapons and armaments
- 2) Recreational places, entertainment sites, and any form of sensual temptation
- 3) Poisons
- 4) Alcoholic beverages and intoxicants
- 5) Cosmetics, trousers, underwear, socks, shoes, chairs, bedrooms and sanitary products

Legal Measures for the Protection of Buddhism in Thailand

The law in Thailand uses the Penal Code, B.E. 2499 (1956) to protect religion and punish offenders, with the following decrees:

1) Offensive acts towards revered objects and places:

Article 206: whoever acts in an offensive way towards religious objects and places revered by the public must be sentenced from one year to seven years, or fined from 2,000 Baht to 14,000 Baht (two thousand to fourteen thousand Baht), or both sentenced and fined. Thus, whoever willfully acts offensively to revered religious objects or places is guilty accordingly.

2) Acts resulting in disorder at religious gatherings:

Article 207: whoever causes disorder at religious gatherings, whether it be during devotional services or any lawful religious ceremony, must be sentenced to not more than one year of imprisonment, or fined not more than 2,000 Baht, or both sentenced and fined. Thus, one who willfully

causes disorder at a gathering or religious ceremony is guilty accordingly.

3) The unlawful wearing of religious uniforms or use of religious insignia to pretend to be a member of the religious clergy:

Article 208:
whoever unlawfully uses the uniforms or insignia to pretend to be a monk, novice, ascetic, or member of any religious clergy with the intention to convince others that he/she is such a person, must be sentenced to not more than one year, or fined not more than 2,000 Baht, or both sentenced and fined. Thus, one who unlawfully and intentionally uses the religious uniform or insignia to convince others that he/she is a renunciant in a religious order must be guilty accordingly.

Suggestions

Solutions for the commercial application of Buddhist symbols depend primarily on the intention of those who use these symbols, because the intention will be different in each case. If they are applied in connection with objects used for veneration, such as incense sticks and candles, the manufacturer may argue that the symbols (as emblems of particular brands) are suitable to the context and are a source of blessing for both the manufacturer and the customer who uses them for religious ceremony. However, using them against Buddhist principles results in harm and affects the sentiments of Buddhists. Hence, the duty of Buddhists, both monk and the laity, is to monitor this situation, and to point out to those who use Buddhist symbols in the wrong way how this affects Buddhism. In addition it is advisable to publish explanatory pamphlets for both Thais and tourists in Thailand, as well as for distribution abroad into languages such as English, French, Chinese, Japanese, and Korean. These publications should include the following recommendations:

1. Recommendations for Tourists and the General Public

- 1) Proper actions towards the Buddhist teachings: to study and practice in accordance with the five qualities of lay

Buddhists; to not believe without rational analysis; to believe in the law of kamma; to believe in the Buddhist teachings more than believing in individuals; to not walk over or on texts containing the Buddhist teachings, as this would be considered disrespectful.

2) Proper actions towards monks, novices and Buddhist objects: for instance, to stop and give way to monks, and to sit down in a lower place than monks.

3) Proper action towards Buddhist buildings and places: for example, to take shoes off before entering the main temple.

4) Actions forbidden against monks, novices and Buddhist objects: for example, to take photographs of monks or novices when they are caught unaware or not self-composed.

5) Actions forbidden against members of monks, novices and Buddhist objects: for example to climb over Buddha images, to wear immodest dress while entering the temple, women touching monks, hugging and embracing in the temple, using intoxicants and gambling in the temple.

6) Signs of respect: to show respect by placing palms together at chest level (as a greeting) or at forehead level (sign of highest respect), and the five point prostration (bowing).

These are signs of Buddhist ceremony which have become aspects of Thai culture. Thus, may all Buddhists and Thai people consider these things and act accordingly to preserve this sign of national identity.

7) Distinctive objects of worship such as flowers, joss-sticks and candles should not be set on an altar or table for ceremonies apart from worship during Buddhist rituals.

8) Buddhist altars (carved sets of tables) should not be used for intoxicants such as alcoholic drinks or addictive drugs, or used as a chair. Chairs should not be made to look like altars. Buddhist altars should not be used for other religious ceremonies or contain other religious symbols as this may cause confusion.

9) Buddhist rituals such as the Kathina and Phapa ceremonies should not be performed in other religions, neither should the ceremonies of other religions be performed in Buddhism.

10) Other religious ceremonies such as deity worship and sacrifice of Brahmanism, spirit worship, or the ceremony of Mass in Christianity should not be applied and performed in Buddhist ceremonies.

2. Recommendations for Businesspeople

- 1) They should not use Buddhist symbols with products worn on the body such as clothes or aprons. An exception is cloth used to cover the Buddha image or used for a specifically respectful and auspicious purpose.
- 2) They should not use Buddhist symbols with intoxicants or weapons, in places where there may be a lack of restraint (bathrooms and massage parlors) and in entertainment places, or in connection with activities that go against Buddhist principles.
- 3) Buddhist symbols should not be placed in low places.
- 4) Buddhist symbols should not be used as adornment or decoration unless placed as a sign of respect.

3. Recommendations for Government Agencies

1) They should support and promote laws on the protection and safeguard of Buddhism to help manage and offer guidance to Buddhists.

2) They should use government media, other forms of media, and government personnel around the world to help recommend and introduce the correct application of Buddhist symbols for different circumstances and situations.

4. Recommendations for Thai Temples Abroad

1) Thai temples play a vital role in providing and explaining correct and proper information to Buddhists and non-Buddhists who use Buddhist symbols for commercial purposes.

2) Thai temples play a vital role in providing proper information to Thais residing abroad, so that the Thai people can be a good example in preserving correct principles and be a positive influence on foreigners.

5. Recommendations for Thai restaurants abroad

1) Thai restaurants should serve as a positive example and as a channel of information so that foreigners develop a proper understanding.

2) Thai restaurants should provide manuals of Buddhism on different subjects such as Buddhist teachings (sasanadhamma), Buddhist individuals (sasanapuggala), Buddhist ceremony (sasanapithi), and Buddhist objects and places (sasanavatthu & sasanasathan), which will affect the attitude and behavior of foreigners who travel to Thailand or even those who do not travel.

Conclusion

There are many examples where the use of Buddhist symbols for commercial purposes both in Thailand and abroad has been improper. Aspects of Buddha images have been incorporated into merchandise and used for advertisements, Buddha images have been used as part of product brands, Buddha images or the head of the Buddha have been used as decoration in commercial centers, and Buddha images have been integrated into pieces of art.

Such actions have had serious consequences. Some Buddhists have reacted with indignation and anger towards those who have used Buddhist symbols to sell products or as decoration. Members of different religions become more suspicious of one another and think badly of one another. Those unfamiliar with Buddhism and Thai society may think that Buddhism or Thai society is corrupt and promotes temptation or base values. Finally, the improper use of Buddhist symbols influences people's outlook and leads to a lack of respect, and it prevents people from understanding the true purpose of Buddhist symbols.

In this case, where someone has violated the principles of Buddhism and shown disrespect, responsible government agencies should check which company, shop or individual is the offender. They should inspect who is the manufacturer, who is the owner, and who is the seller. Government agencies and all Buddhists, both in Thailand and abroad, should join hands in protecting Buddhism from insult and offense. And they should take swift and proper measures to ensure that Buddhist symbols are not used for commercial purposes.

คณะกรรมการจัดทำคู่มือแนวทางในการใช้สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาเชิงพาณิชย์ Working Committee for the Preparation of Book on Guidance for the Use of Buddhist Symbols

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (ประธาน)
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Ven.Asst.Prof.Dr.Phramaha Hansa Dhammahaso
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

นายสุเทพ เกษมพรหมณี
ผู้แทนกรมการศาสนา

Suthep Kasemponmanee
Department of Religious Affairs

รองศาสตราจารย์ศรัชย์ ท้าวมิตร
ผู้แทนมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Assoc.Prof.Somchai Taomitr
Mahamakut Buddhist University

นายวิชัย ธรรมเจริญ
ผู้แทนสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

Vichai Thammacharoen
Office of National Buddhism

นายสมาน นฤมิตญาณ
ผู้แทนองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก

Samarn Naruemityarn
World Fellowship of Buddhists

นายพิชณะ ลภัสธำรง
ผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศ

Pichaya Lapasthamrong
Ministry of Foreign Affairs

นางสาวภิรนัย โชติกันตะ (เลขานุการ)
ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาข้อมูลและส่งเสริม
เครือข่ายวัฒนธรรมไทยในต่างประเทศ
สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ

Phiranai Chotikanta
International Relations Office
Ministry of Culture

นางสาววีรยา เทพยายน (ผู้ช่วยเลขานุการ)
นักวิชาการวัฒนธรรมปฏิบัติการ
สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ

Weeraya Tepayayone
International Relations Office
Ministry of Culture

ที่ปรึกษา

นายสมชาย เสี่ยงหลาย

Somchai Seanglai

นางสาวจันทร์สุดา รักษ์พลเมือง

Chansuda Rukspollmuang

นายสมศักดิ์ เชาวนธาดาทวงศ์

Somsak Chowtadapong

Honorary Advisors

ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม

Permanent Secretary

รองปลัดกระทรวงวัฒนธรรม

Deputy Permanent Secretary

ที่ปรึกษากกระทรวงวัฒนธรรม

Advisor to the Ministry of Culture

ผู้แปล

พระมหาสมพงษ์ สุนตจิตโต

Translator

Phramaha Sompong Santacitto

ผู้ตรวจแก้

นายโรบิน ฟิลิป มัวร์

Editor

Robin Philip Moore

ออกแบบปก/รูปเล่ม

นายสมศักดิ์ เชาวนธาดาทวงศ์

Design and Artwork

Somsak Chowtadapong

ภาพประกอบ

นายโอม รัชเวทย์

Illustrator

Ohm Ratchawej

ข้อควรระวังในการใช้สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา
Guidance for the Use of Buddhist Symbols

สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ
สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม
กระทรวงวัฒนธรรม
Ministry of Culture

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ ๙๗๘-๖๑๖-๕๔๓-๑๑๒-๕
ISBN 978-616-543-112-5

พิมพ์ครั้งแรก เมษายน ๒๕๕๕
First Edition, April 2012

พิมพ์จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม
5,000 Copies

พิมพ์ที่ บริษัท สหมิตรพรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด
โทร. ๐-๒๙๐๓-๘๒๕๗-๙ โทรสาร ๐-๒๙๒๑-๔๕๘๗
Printed by Sahamitr Printing & Publishing Co.,Ltd.
Tel : 0-2903-8257-9 Fax : 0-2921-4587

สงวนลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๕๕ โดย กระทรวงวัฒนธรรม
Copyright @ 2012 by Ministry of Culture
All rights reserved